

RÅDET FOR
SOCIALT
UDSATTE

Rønne, d. 13. august 2021

Vedr. rapporten om Ydelseskommisionens anbefalinger maj 2021

Rådet for Socialt Udsattes anbefalinger til et nyt kontanthjælpssystem

Ydelseskommisionen har afgivet deres anbefalinger til et nyt kontanthjælpssystem. Anbefalingerne har til formål at forenkle kontanthjælpssystemet og skabe mere klarhed over borgernes ydelser.

Dette papir indeholder Rådets anbefalinger vedrørende ydelseskommisionens forslag og arbejdet med en reform af kontanthjælpssystemet. Papiret er målrettet forslag., der kan forbedre vilkår for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere.

Alle kontanthjælpsmodtagere og ikke mindst deres børn bliver påvirket af udformningen af kontanthjælpssystemet. Når kontanthjælpen ikke er tilstrækkelig høj til at sikre mod fattigdom, øger det risikoen for social eksklusion og dermed udsathed. Det er derfor vigtigt, at ydelserne dækker et minimum af fornødenheder for alle. Mange aktører har i forhold til Ydelseskommisionens arbejde haft fokus på vilkårene for børn. Rådet bakker op om det fokus – ingen børn bør vokse op i fattigdom.

Rådet har i dette papir dog valgt at have fokus på aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Dette valg skyldes at denne gruppe ofte overses i debatten på trods af at de ofte er meget længe i kontanthjælpssystemet og ofte har omfattende og længerevarende sociale og sundhedsmæssige problemer. Fattigdom og utilstrækkelig hjælp har store konsekvenser for gruppens levevilkår, og det er vigtigt at denne gruppe ikke tilsidesættes.

Opsummering af Rådets anbefalinger

- 1. Kontanthjælpen skal genvurderes årligt.** Hvis det ved genvurdering skønnes, at borgerne i en længerevarende periode ikke kan opnå beskæftigelsesevne, bør der udbetales pension.
- 2. Ydelserne skal dække et minimum af fornødenheder.** Det basale sikkerhedsnet skal sikre levekår, der gør det muligt at betale en bolig, leve sundt og deltage i fællesskabet. Det betyder, at kontanthjælpen og øvrige

ydelser (boligyldelse mv) som minimum skal give mulighed for at forbruge svarende til et grundbudget.

- 3. Der skal være positive incitamenter til at arbejde og 225-timers reglen skal afskaffes.** Det er meget positivt at incitamentsstrukturen vendes om, så kontanthjælpsmodtagere, der kan arbejde få timer, får gevinst, og at borgere uden beskæftigelsesevne ikke ender på en indtægt under grundbudgettet.
- 4. Uddannelses- og optjeningskrav rammer unge og socialt udsatte hårdt.** Voksne uden uddannelse og unge uden optjening ender på meget lave ydelser, hvilket rammer dem, hvis de pga. psykiske lidelser eller andet ikke har beskæftigelsesevne.
- 5. Opbakning til særskilt dækning af børns fritidsliv og transport. Ligeledes bør udgifter til medicin dækkes særskilt.** Det er positivt, at adgang til fritidsliv og transport anerkendes som en forudsætning for at undgå social isolation. Ligeledes bør det anerkendes, at dækning af medicinudgifter fremmer sundhed hos udsatte.

Baggrund for Rådets anbefalinger

Målgruppens omfang

I 2019 var der knap 118.000 fuldtidspersoner i kontanthjælpssystemet¹. Af dem udgør aktivitetsparate med andre problemer end ledighed 64 pct.² Aktivitetsparate ledige har væsentligt dårligere helbred end den øvrige befolkning. Det gælder både det fysiske og psykiske, hvor 15 pct. har set en psykiater inden for de sidste 5 år mod kun 3 pct. af den øvrige befolkning. Samtidig har gruppen også betydeligt flere sociale problemer, hvilket blandt andet kan ses ved kontakt til de sociale myndigheder og kriminalforsorgen.

Social udsathed kan opgøres med baggrund i brug af velfærdsydelser. Blandt de 57.000 mest socialt udsatte borgere, der har komplekse problemer med stoffer og alkohol, hjemløshed OG psykiske lidelser er 30 pct. (eller ca. 17.000) kontanthjælpsmodtagere³. Hovedparten af de 17.000 meget udsatte borgere har meget lav eller ingen beskæftigelsesevne. Komplexiteten af deres udfordringer betyder, at de ikke har mulighed for at reagere positivt på de incitamenter, som er indbygget i kontanthjælpssystemet. Derfor er der grund til særlig bekymring for denne gruppe.

Potentielle økonomiske konsekvenser

Ydelseskommisionens opgave har været at anbefale forbedringer i kontanthjælpssystemet, som samlet set er udgiftsneutrale. Det er Rådets vurdering, at mange aktivitetsparate ledige, herunder de 17.000 mest udsatte borgere i kontanthjælpssystemet ikke, med kommissionens anbefalinger til satser, kan få dækket

¹ Ydelseskommisionens rapport. 2021

² Ydelseskommisionens rapport s.61. 2021

³ Lars Benjaminsen m.fl. Socialt udsatte borgeres brug af velfærdssystemet. 2018. VIVE

et minimum af fornødenheder. Rådets positioner vil derfor alt andet lige være fordyrende i forhold til Ydelseskommisionens oplæg.

Rådet mener dog, at de langsigtede konsekvenser af at holde borgere på meget lave ydelser også bør indgå i beregningen. Det er dokumenteret, at et liv i fattigdom gør det sværere at tage bæredygtige personlige valg, og mere end 80 pct. af adspurgte socialrådgivere oplever, at lave ydelser er en barriere for udvikling blandt de borgere de arbejder med⁴. Fattigdom fører også til ensomhed, som er en stor helbredsmæssig risiko.

Uddybning af Rådets anbefalinger

1. Kontanthjælpen skal genvurderes årligt.

Kontanthjælpen er en midlertidig ydelse, men for mange bliver ydelsen permanent pga. manglen på alternativer. Over 50 procent af alle kontanthjælpsmodtagere modtager ydelsen i mere end to år, og 24 procent har modtaget kontanthjælp konstant i mere end fem år.

Ydelseskommisionen foreslår derfor en genvurdering af aktivitetsparate på grundsatsen efter to år, fordi ”... for en stor gruppe af de borgere, som kan forventes at være relativt længe i kontanthjælpssystemet, herunder mere eller mindre udsatte unge, er der behov for en tværfaglig og helhedsorienteret indsats, som balancerer sundheds- og socialfaglige samt beskæftigelsesrettede indsatser, fordi borgerne ofte har meget komplekse udfordringer”⁵.

Rådet anbefaler, at man genvurderer aktivitetsparate allerede efter et år, og at aktivitetsparate ydelsesmodtagere på forhøjet sats ligeledes systematisk bliver genvurderet for at sikre midlertidigheden i systemet.

Samtidig bør muligheden for genvurdering af kontanthjælp udvides til også at gælde aktivitetsparate borgere under 30 år på grundsatsen. For unge under 30 år og andre aktivitetsparate borgere med social og sundhedsmæssige problemer af midlertidig, men længerevarende karakter bør der indføres mulighed for at visitere til en midlertidig pension⁶. Endelig bør de nye ydelsesniveauer kun træde i kraft, såfremt der samtidig sker en styrkelse af den understøttende tværfaglige indsats, hvor borgerne får den nødvendige helhedsorienterede hjælp, der kan gøre opholdet i kontanthjælpssystemet midlertidigt.

2. Ydelserne skal dække et minimum af fornødenheder

Det basale sikkerhedsnet bør dække udgifter til menneskers mad, bolig, medicin. De fleste enlige og par uden børn vil ikke kunne opretholde et grundbudget med de foreslåede ydelsessatser kombineret med de universelle

⁴ Socialrådgiveren nr. 6 juni 2021 <https://socialraadgiverne.dk/wp-content/uploads/2021/06/2021-06-Socialraadgiveren.pdf>

⁵ Ydelseskommisionens rapport s. 93, 2021

⁶ Førtidspension kan bevilliges til borgere mellem 18 og 65 år. Forudsætningen er, at arbejdsevnen er varigt nedsat. Den bevilliges som udgangspunkt ikke til borgere under 40 år, der i stedet vil blive henvist til ressourceforløb og fleksjob. Der bør indføres bedre muligheder for en midlertidig pension til borgere, hvor udsigterne til bedre arbejdsevne er lange, selvom arbejdsevnen måske ikke er varigt nedsat.

ydelse. For enlige uden børn på grundsats betyder forslaget, at de vil have en disponibel indkomst på 6.900 kr. Det betyder, at de hver eneste måned ville have et underskud på 3.100 kr., hvis deres forbrug svarer til det meget beskedne grundbudget.

Rådet anbefaler, at det i forhandlingerne om et nyt ydelsessystem, bør være et mål, at alle kontanthjælpsmodtagere har mulighed for at forbruge svarende til et grundbudget, uanset hvilken sats i kontanthjælpssystemet de er indplaceret på.

3. Der skal være positive incitamenter til at arbejde og 225-timers reglen skal afskaffes

Det er meget positivt, at ydelseskommisionen anbefaler at kontanthjælpsmodtagere skal have mulighed for at tjene op til laveste dagpengesats uden modregning. Det positive incitament vil understøtte kontanthjælpsmodtagere i at komme tættere på arbejdsmarkedet. Mange i kontanthjælpssystemet lider af dårligt psykisk og/eller fysisk helbred samt sociale problemer, som gør at de ikke kan arbejde, samtidig kan der være kamp om småjobbene. Derfor er det vigtigt at 225 timers reglen anbefales afskaffet, så de mest udsatte sikres en fast indkomst.

Rådet anbefaler, at en kommende reform af kontanthjælpen giver et positivt incitament til at arbejde for dem, der kan. Det vil løfte de borgere økonomisk og socialt, som har muligheden – og give dem beskæftigelseskompetencer. Dog er det vanskeligt for en stor del af målgruppen at skaffe sig de ønskede småjobs og derfor anbefales, at der arbejdes med at oprette små jobs, der giver mulighed for at arbejde på fleksible vilkår.

4. Uddannelses- og optjeningskrav rammer unge og socialt udsatte hårdt

Lige nu er der mange, der fastholdes i kontanthjælpssystemet selvom de er syge, eller af andre grunde ikke er i stand til at tage hverken uddannelse eller gå på arbejde. Hvis ikke Ydelseskommisionens anbefaling om midlertidighed vedtages, men anbefalingerne til satser gør, vil reformen få alvorlige konsekvenser for mennesker i udsatte positioner. De aktivitetsparate står i gennemsnit til at miste 600 kr. om måneden, mens de, der er visiteret jobparate, står til at vinde i gennemsnit 200 kr. om måneden. Gennemsnittene dækker over store variationer, hvor fx unge under 30 med psykiske lidelsers kontanthjælp vil blive sat ned med ca. 4000 kr. om måneden.

Krav om tidlig optjening og uddannelsesmæssige kvalifikationer betyder, at ikke mindst mennesker med psykiske lidelser, problemer med stoffer og andre komplekse sociale problemer ofte ikke vil kunne kvalificere til forhøjet sats. Erfaringer med uddannelseshjælp og integrationsydelse viser, at det er endda meget vanskeligt at finde bolig til mennesker på de lave ydelser, hvilket bidrager til at fastholde mennesker i hjemløshed.

Rådet anbefaler, at der rettes særlig opmærksomhed på borgere i udsatte positioner. Ikke mindst de ca. 17.000 borgere, der modtager kontanthjælp trods

meget komplekse sociale problemer, vil der hurtigt skulle findes en løsning for, hvis reformen implementeres, så de lavere ydelser ikke fører til øget hjemløshed. Der bør laves en ekstraordinær og opsøgende indsats, for at borgere i udsatte positioner bliver genvurderet og evt. visiteret til førtidspension inden nye regler for kontanthjælp træder i kraft.

5. Opbakning til særskilt dækning af børns fritidsliv og transport. Ligeledes bør udgifter til medicin dækkes særskilt

Rådet bakker op om Ydelseskommisionen forslag om et fritidstillæg til at dække udgifter til børns fritidsaktiviteter, da det kan forebygge fremtidig udsathed. Fattigdom kan føre til ensomhed, og det er vigtigt, at det ikke rammer børnenes mulighed for at deltage i et almindeligt børneliv. Samtidig er det også positivt, at Ydelseskommisionen anbefaler, at transportudgifter til og fra aktiveringstilbud skal dækkes, da situationen lige nu er, at det er en udgift som mange på laveste ydelser i praksis har svært ved at prioritere i deres almindelige budget. En anden nødvendig ydelse, som mange kontanthjælpsmodtagere på lave ydelser har svært ved at dække, er medicin. Knap 20 pct. økonomisk fattige uden for beskæftigelse har undladt at købe receptpligtig medicin, fordi de ikke har råd⁷. Mange kontanthjælpsmodtagere har dårligt helbred, men på trods af det er udgifter til medicin ikke en del af det grundbudget, som danner udgangspunkt for satsene i Ydelseskommisionens rapport.

Rådet anbefaler, at der udover direkte tilskud til børneaktiviteter og transport i forbindelse med aktivering også gives fuldt tilskud til receptpligtig medicin til kontanthjælpsmodtagere.

⁷ Lars Benjaminsen m.fl. Fattigdom og afsavn. 2016. Tabel 7.4 s. 175